

Kako pisati o Stranci prava u socijalističkoj Jugoslaviji? Rad Ljerke Kuntić na istraživanju Eugena Kvaternika i Stranke prava¹

U članku se kroz tri indikativna trenutka opisuje rad povjesničarke Ljerke Kuntić na temi Stranke prava, naročito na osobi Eugena Kvaternika. Njezino djelovanje stavlja se u kontekst povijesnog trenutka i razvoja hrvatske historiografije. Razmatra se članak iz 1959, pisan s marksističkom filozofijom u pozadini, disertacija *Vanjskopolitički pogledi pravaša od 1858. do 1871.* u kojoj istražuje Kvaternikovo djelovanje u emigraciji i njegovo djelovanje argumentirano vrednuje kao „strankinu“ vanjskopolitičku djelatnost, te popularno-povijesni rad 1971, za trajanja Hrvatskoga proljeća. Ovaj posljednji aspekt otkriva njezinu angažiranost u intelektualnom gibanju u okviru pokreta te pokazuje međutjecaj povjesničara i trenutka.

Uvod

Jedna od prvih osoba u novijoj hrvatskoj historiografiji koja je proučavala djelovanje Stranke prava jest Ljerka Kuntić. Osim ostalih, čisto historiografskih razloga, istraživanje povijesti 19. stoljeća u socijalističkoj Jugoslaviji postalo je propulzivno zbog ideoloških potreba vremena, kao što je bilo u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. U njemu su se mogli tražiti temelji za iznalaženje i povijesnu potporu ideologijama vladajućega režima, junaci i očevi-utemeljitelji. Važnost tog istraživanja za promatrano razdoblje nalazimo na dva polja: prvo, trebalo je prikazati djelovanje historijskoga materijalizma odnosno obrazložiti sustav, a drugo, potpomoći tadašnjoj nacionalnoj integraciji – jugoslavenskoj, revolucionarnoj, utemeljenoj na marksističkim idejama (tako jedna od središnjih tema postaje „Proljeće naroda“ odnosno europske revolucije 1848/9).² Ljerku Kuntić, dakle, treba smjestiti u kontekst djelovanja sve većega broja istraživača nacionalne povijesti prethodnog stoljeća na zagrebačkom Filozofskom fakultetu (i izvan Fakulteta), među kojima nalazimo imena Jaroslava Šidaka, Vase Bogdanova,

¹ Ovim putem zahvaljujem prof. Bruni Kuntić-Makvić, koja mi je ustupila na korištenje spise pokojne prof. Ljerke Kuntić.

² NAJBAR AGIČIĆ 2013b: 278.

Mirjane Gross, Miroslave Despot, Vere Cilige, kasnije i Tereze Ganza-Aras te Agneze Szabo.

Jezgru buduće stranke, Antu Starčevića i Eugena Kvaternika, povezivao je zajednički cilj, ne metode ni sva shvaćanja. Premda je lik prvoga u događajnom smislu temeljito obrađen u razdoblju do socijalističke Jugoslavije, Kvaternik je ostajao u njegovoj pozadini, pamćen kao otac (ili junak) Rakovičke bune ili shvaćen kao politički prevrtljivac. Naravno, ne može se reći da nije pobuđivao nikakvu historiografsku pozornost. Osim Kvaternikova *Dnevnika*, koji je priredio i objavio Kerubin Šegvić te kasnije po njemu napisao knjižice, ističu se radovi Augusta Cesarca, između kojih i drama *Sin domovine. Životna drama Eugena Kvaternika* iz 1940. godine. Djelo o svojem „duševnom suputniku“ i heroju, mada bilo književno, Cesarec je utemeljio na marnom istraživanju Kvaternikove ostavštine i obilnoga dokumentarnog materijala, te ga držao historiografski pouzdanim.³

Međutim, Eugenu Kvaterniku potrebno se okrenuti ne samo kao fascinantom pojedincu nego i zbog razumijevanja izvora i povijesti Stranke prava (osobito rane faze) kao njezinu drugom polu – ne kao svojevrsnoj suprotnosti Starčeviću, već kao komplementarnom sudioniku zajedničke politike, odnosno njezinu vanjskopolitičkom akteru. Diplomiravši povijest na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1950, Kuntiće je zaposlena kao asistentica Jaroslava Šidak. Doktorski rad na temu *Vanjskopolitički pogledi pravaša od 1858. do 1871.* obranila je 1961. godine. Te je godine promovirana u docenticu i bila je do umirovljenja 1989. zaposlena na Filozofskom fakultetu. Predmet njezina interesa primarno je bilo djelovanje Eugena Kvaternika i Stranke prava općenito, osobito djelovanje nakon Rakovičke bune, dotad slabije istražen period.⁴ Zahvaljujući poznavanju više europskih jezika – njemačkog, francuskog, ruskog, talijanskog, poljskog i češkog⁵ – Ljerki Kuntiće u istraživanju je bila otvorena široka paleta izvora i literature kojom su bitno nadopunjena dotadašnja saznanja. Kako bismo prikazali njezin rad vezan uz Stranku prava u kontekstu povijesnog trenutka u kojemu je pisala te razvoja historiografije kojoj je pripadala, osvrnut ćemo se na nekoliko indikativnih trenutaka: članak iz 1959, disertaciju *Vanjskopolitički pogledi pravaša od 1858. do 1871.* iz 1961, te popularno-povijesni rad 1971. godine.

³ PROTRKA ŠTIMEC 2023: 414–415. Za pregled svih radova o Kvaterniku nastalih do Drugoga svjetskog rata vidi ŠIDAK 1972: 5–15.

⁴ STRČIĆ 1991: 289–290.

⁵ Arhiv Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Osobni dosje zaposlenice Ljerke Kuntiće, „Osobni karton radnika“.

Kako pisati u marksističkom okviru?

Nova je jugoslavenska vlast historiografiju nastojala kontrolirati i tražila od nje pridržavanje ideoloških temelja historijskog materijalizma. Taj zahtjev, koji je najbolje iskazao Milovan Đilas, ukratko je objašnjiv: „...van s buržujkim načinom razmišljanja, povijest treba služiti gradnji socijalizma i socijalističkog čovjeka“.⁶ Ipak, sačuvana je baza historiografije iz međuratnih godina, posebice na istraživanju ranijih razdoblja kojima se okrenula starija garda, time ostavljajući novija razdoblja mlađim povjesničarima s jačom ideološkom podlogom. Dakle, ono što karakterizira poslijeratnu historiografiju jest spoj konzervativne pozitivističke metode rekonstruiranja događajnice i marksističkog rječnika. Tek se sredinom 1960-ih pojavljuju nova pitanja oko teorije i metode.⁷ Uvriježeno se drži da već tijekom 1950-ih⁸ lagano popušta pritisak staljinističke ideologije na historiografiju, a težište se s idejnosti, koja nikako nije posve napuštena, polako pomiče ka pretenzijama na stručnost i kvalitetu. Proučavati Stranku prava ipak je bilo i ostalo osjetljivo, s obzirom na to da je tema bila povezana ne samo s hrvatskim nacionalizmom nego i s ustaškom ideologijom.⁹

Kao u svim socijalističkim državama, i u Jugoslaviji je posebnu važnost imala ekonomska povijest, time i proučavanje društvenih odnosa te tzv. „naprednih“ elemenata u prošlosti, među koje nije bilo neumjesno smještati prvake nacionalne emancipacije.¹⁰ Vrlo dobar primjer kvalitetne primjene takve tendencije jest članak

⁶ Vidi npr. njegov programatski tekst ĐILAS 1949.

⁷ ANTOLOVIĆ 2021: 51–56, 62. Situacija u historiografiji, možemo reći, preslikava na mikro-razini jedne discipline situaciju u cijelom znanstveno-sveučilišnom makrosustavu. Premda se u planovima Agitpropa postojano nalazilo osiguravanje idejnosti u pojedinim disciplinama i idejni razvoj nastavnog osoblja, Magdalena Najbar-Agičić tvrdi kako rezultati nisu bili zadovoljavajući. Naime, često se pronalaze kritike kako profesori znaju dati marksistički uvod predavanju, ali ono što slijedi nema s time veze, što je osobito čest problem kod društvenih znanosti. Javljalo se nekoliko problema: oni ideološki podobni u dobrom dijelu nisu bili stručni, a dobar dio stručnih bio je apolitičan. Pa ipak, 1960-ih je godina zagrebački Filozofski fakultet mogao biti proglašen dobrim primjerom jer je na njemu postotak komunista među nastavnicima bio najveći, pa tako i utjecaj Saveza komunista na biranje novih kadrova. NAJBAR AGIČIĆ 2013a: 185–196.

⁸ Vidi npr. NAJBAR AGIČIĆ 2013b: 243. Božo Repe tvrdi kako početkom 1960-ih dolazi do kraja „idejne i političke monolitnosti“ jugoslavenskih vlasti, razvoja i novih potreba koje prati historiografija. REPE 1999: 319.

⁹ U polemici s Miloradom Ekmečićem Mirjana Gross tako mu spočitava: „Ekmečić ne tvrdi da je Starčević rasist u modernom smislu te riječi, ali smatra da upravo iz njegova ‚biologizma‘ vodi ravna linija do ustaštva. Poistovjetivši cijelo pravaštvo sa Starčevićem (...) Ekmečić smatra da je ustaštvo u cjelini preuzelo Starčevićev ideološki sustav.“ GROSS 1975: 312–313. Prema: JAKŠIĆ 2022. U tom članku nailazimo i na primjer obrnute tendencije, tj. korištenja Stranke prava za potporu suvremene ideologije, spomenuvši interpretaciju Vase Bogdanova kako je Starčevićeva ideologija u biti jugoslavenska jer je htjela „međusobno približiti Jugoslavene“. ISTO: 301.

¹⁰ NAJBAR AGIČIĆ 2013b: 243, 278–280.

Ljerke Kuntić *O nekim osnovama za politiku hrvatskih građanskih stranaka u XIX stoljeću*, objavljen krajem 1950-ih. U njemu se na 45 stranica izlaže ekonomska situacija u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji te slijedi urbarijalni razvoj i rješavanje pitanja rasterećenja vlastelinske zemlje, prateći zakonodavstvo i stanje na terenu još od Marije Terezije pa do kraja 1860-ih, u svrhu otkrivanja ekonomske podloge stranačkih priklanja i političkih odluka sudionika sabora 1861. i 1865. godine. Kuntić tvrdi da je vlastelinima opterećenima željom za nadoknadom štete nakon razvrgavanja kmetskih odnosa i započetog procesa otkupa zemlje jamac za to mogao biti samo centar jači od hrvatskog, što je osiguralo njihovu lojalnost prema „njihovoj klasnoj vladi“. Također piše: „Realna politika tada u Hrvatskoj nije značila: vezati se tamo, gdje će se morati manje žrtvovati od državnih prava, nego: vezati se tamo, gdje je bolja organizacija, da pomogne opljačkati seoske mase.“¹¹

Koje je tu mjesto budućih pravaša? Kuntić tvrdi da oni kao predstavnici narodnih masa „svojim sugrađanima otvaraju vidik u situaciju bez organiziranog stranog državnog aparata i to, sigurno ne samo u ime državnih prava Hrvatske, već u ime masa, koje će se u svakoj od dviju sprega i dalje buniti“.¹² Pravaši se postavljaju u opoziciju prema „nazovi građanskim strankama“ i po svome klasnom osloncu, a njihovo je uporište sitna buržoazija, kako kaže Kuntić: „seljački element, koji upravo od 1848. i postaje sitna buržoazija“.¹³ Ljerka Kuntić tako se nadovezuje na Augusta Cesarca koji je još prije rata (1940), izuzetno se zanimajući za Kvaternikovo djelovanje, ideologiju Stranke prava okarakterizirao ideologijom sitne buržoazije. Time se postavlja nasuprot Vasi Bogdanovu, koji tri godine ranije o pravaštvu piše kao o ideologiji seljaštva. Nadalje, tvrdio je kako u Kvaterniku pronalazimo prvoga hrvatskog kršćanskog socijalista te stranku smjestio na krajnju ljevicu onodobne hrvatske političke scene.¹⁴

Ekscesivan marksistički rječnik, poput gore citiranog ili onog u tvrdnji da Kvaternikov poziv na moralnu revoluciju nije našao podršku zbog lojalnosti „klase i oblika vladavine osuđenih historijskim razvojem“,¹⁵ mada zastario, ne bi trebao odvući pažnju od teze koja ipak drži vodu i objašnjava nelogičnosti hrvatskih pregovarača zauzvratnom mađarskom garancijom zemljišnog otkupa. U sklopu potrage za povijesnim naprednim elementima, Stranka prava ističe se kao jedan od njih. Prema zaključku članka Ljerke Kuntić, Stranka prava bila je radikalna građanska stranka, čija se politika „hrvatskog državnog prava“ na saborima nije mogla izboriti upravo zbog nepomirljivosti prema klasnom i državnom kompromisu. Njezinoj politici opirali su se veleposjedi, kojima je jedino kompromis (s

¹¹ KUNTIĆ 1959: 75.

¹² ISTO: 75.

¹³ ISTO: 76.

¹⁴ GROSS 1973: 3; ZANINOVIĆ 1972: 76.

¹⁵ KUNTIĆ 1959: 73.

Bečom ili Mađarima, pitanje je sredstva, a ne cilja, piše Kuntić) osiguravao zaštitu društvenih i ekonomskih interesa te poretka. Stranka prava nije vodila realnu politiku jer je to bio „jedini način, da u praksi očuvaju demokratski karakter svoga političkog programa.“¹⁶

Kako znanstveno obraditi lik i djelo?

Ljerka je Kuntić bila studentica i asistentica Jaroslava Šidakova. Moguće da ju je on svojim seminarima o problemima hrvatske povijesti 19. stoljeća, među njima i onima posvećenima Anti Starčeviću, usmjerio na te teme.¹⁷ Šidak se u istraživanju 19. stoljeća bazirao na definiranju političkog razvoja; svojim je studentima usađivao događajnicu s ponekim uplivima gospodarske i povijesti društvenih odnosa. Još je do početka 1960-ih moderna literatura o pravaštvu i Starčeviću bila oskudna, većinom publicistička; ono nešto znanstvene potjecalo je iz razdoblja prije druge Jugoslavije. Šidak je svoje studente savjesno s njome upoznao i po potrebi joj kritički pristupao, prisjeća se (od Kuntić 10 godina mlađi) Tomislav Raukar.¹⁸ Ukoliko pogledamo redove predavanja na Filozofskom fakultetu u drugoj polovini 1940-ih, dok je Kuntić studirala, i potražimo predavanja iz povijesti 19. stoljeća, vidimo da je Jaroslav Šidak tijekom akademske godine 1946/47. držao *Povijest Evrope 1830.-48. I i II* (te nespecificirani *Seminar*),¹⁹ a tijekom 1948/49. *Povijest Evrope 1848.-1871. I i II*.²⁰ Specifični predmeti posvećeni nacionalnoj povijesti 19. stoljeća u kurikulumu se javljaju tek u ljetnom semestru akademske godine 1949/50, u kojoj je Vaso Bogdanov držao *Povijest južnoslavenskih naroda u XIX. stoljeću* i *Novovjeku historiju Hrvatske od 1790.-1918. godine*.²¹ Šidak se ograničio na pisanje leksikografskih tekstova i bavljenjem tek nekim aspektima Stranke prava. Primjerice, 1951. napisao je uvod i pogovor Cesarčevu članku *Kriza Stranke prava i naši 'komunari' 1871*. Ostali Šidakovi članci i tekstovi posvećeni Stranci prava izlaze od druge polovice 1960-ih.²² Ovo napominjemo

¹⁶ ISTO: 83–84.

¹⁷ BRANDOLICA I ŠIMETIN ŠEGVIĆ 2012: 302.

¹⁸ RAUKAR 2012: 19–20, 24; STANČIĆ 2012: 39.

¹⁹ *Sveučilišne vlasti, osoblje, ustanove i red predavanja u Sveučilištu u Zagrebu u zimskom semestru školske godine 1946-1947*: 80. *Sveučilišne vlasti i red predavanja u Sveučilištu u Zagrebu u ljetnom semestru školske godine 1946-1947*: 17.

²⁰ *Sveučilišne vlasti, osoblje, ustanove i red predavanja u Sveučilištu u Zagrebu u zimskom semestru školske godine 1948-1949*: 84. *Sveučilišne vlasti i red predavanja u Sveučilištu u Zagrebu u ljetnom semestru školske godine 1948-1949*: 15.

²¹ *Red predavanja u ljetnom semestru školske godine 1949-1950*: 17.

²² MATKOVIĆ 2012: 98–102. Promatrajući njegovu bibliografiju vidimo da je još pedesetih primarno područje Šidakova znanstvenog zanimanja bilo bosansko bogumilstvo. Intenzivno se bavi 19. stoljećem tijekom 1960-ih godina. ZADRO 2012: 393–435.

kako bi se naglasila važnost i značenje rada Ljerke Kuntić, koja je rad svog učitelja na pravaštvu debelo premašila, i čiji se interes za Stranku prava, čini se, javljao istodobno sa Šidakovim.²³ Disertacija na ukupno 841 stranicu teksta i 37 stranica priloga prati cjelokupni Kvaternikov vanjskopolitički rad, od 1858. godine do Rakovice 1871. Također sadrži razlaganja opće povijesti pravaštva: od istupa na saboru 1861, njegova značenja i reakcija na nj, preko istraživanja domaćih pristaša pravaša ili njihovih inozemnih pomagača, korespondencije Kvaternika i Starčevića, pa do analize vanjskopolitičkih pogleda te političke teorije izraženih u časopisu *Hrvatska* ključne 1871. godine. Zanimljivo je da nakon Kuntić u hrvatskoj historiografiji nema znatnijega bavljenja Kvaternikovim likom i djelom,²⁴ izuzev rada Mirjane Gross. No, i ona se pišući o Kvaternikovo emigraciji i vanjskopolitičkom djelovanju, kako u *Povijesti pravaške ideologije* iz 1973, tako i u *Izvorom pravaštvu* iz 2000, bazira na doktorskoj disertaciji Kuntićeve.²⁵

Zašto se Ljerka Kuntić odlučuje na tu temu? Kako piše, Kvaternikova je vanjskopolitička aktivnost mnogo veća od one Starčevićeve, a ipak historiografija do toga trenutka njegov rad nije „pokušala ocijeniti onako, kako je ocijenjen Starčević“.²⁶ Budući da je postojala korespondencija i obavijesna veza Starčevića i Kvaternika glede vanjske politike, sasvim korektno zaključuje da se može i u razdoblju do 1868. govoriti o „strankinoj“ vanjskoj politici. Kuntić nadalje pokazuje da je potonji bio glavni i jedini „strankin vanjskopolitički agent, strankina vanjska politika u mnogome se svodi na njegovu aktivnost, o kojoj je Starčević često obaviješten tek nakon što je Kvaternik već poneki potez

²³ Stjepan Antoljak njezin je znanstveni rad ocijenio ovako: „Dr. Ljerka Kuntić već gotovo trideset godina radi dosljedno, stalno, vrlo uspješno i zapaženo na obradi cjelokupne Kvaternikove ličnosti i djelovanja, dok se drugi znanstveni radnici i historičari, kako naši tako i strani, samo parcijalno osvrću na Kvaternika.“ ANTOLJAK 204: 448.

²⁴ Za historiografiju o Kvaterniku od Drugoga svjetskog rata do 1971. vidi ŠIDAK 1972: 16–23.

²⁵ Vidi npr. GROSS 1973: 35–37, 56–58. Gross je, zanimljivo, mada visoko vrednujući rezultate njezina istraživanja, dala negativno mišljenje o tekstu prerađenom za izdavanje. Kritike se, među ostalim, odnose na nedovoljnu prilagodbu jer tekst „još uvijek nosi sva obilježja sirovog, nedotjeranog golemog teksta u kojem se gube vrijednosti samog izvornog materijala i uopćavanja autorice“; na tematsku i kompozicijsku nedosljednost; na to što „izbor, klasifikaciju i prezentaciju materijala apsolutno diktira Kvaternikov dnevnik a ne cjelovita problematika njegove djelatnosti i njegovih misli“; i na to da se „postavlja kao odvjetnik koji piše plaidoyer“, tj. pokušava obraniti Kvaternika od raznih optužbi. Gross zaključuje kako: „Ni jedan povjesničar koji se bavi hrvatskom povijesti 19. stoljeća ne može prijeći preko rezultata Lj. K. I sama sam iz njena teksta vrlo mnogo naučila. Historičar, željan znanja, ima dovoljno strpljenja da se probije kroz džunglu (sic!) nesređenih podataka. No knjiga ne može biti namijenjena desetorici historičara.“ Hrvatski državni arhiv. HR-HDA-1783.3.2. Osobni fond Jaroslava Šidaka. Šidak još početkom 1970-ih naglašava kako je disertacija Ljerke Kuntić „sve do danas najcjelovitiji znanstveni rad, gotovo sav posvećen Kvaterniku i vremenski omeđen godinama njegove političke djelatnosti“ u kojoj „opravdano zaključuje da je „Kvaternikov udio u stvaranju pravaške ideologije [...] pretežan, barem prema dokumentima koji su pristupačni.“ ŠIDAK 1972: 18.

²⁶ KUNTIĆ 1961: 2–3.

izveo“.²⁷ Posebnu vrijednost disertaciji dodaju napisi (i, ukoliko je potrebno, prijevod napisa) dostupnih tadašnjim stanovnicima Trojednice, preko kojih su mogli graditi svoja shvaćanja vanjskopolitičkih odnosa: od važnih članaka u domaćim publikacijama do, primjerice, pisama ruskog povjesničara i publicista Mihaila Petroviča Pogodina²⁸ izašlih u njemačkome prijevodu, na temelju kojih su i Kvaternik, a kako vidimo u *Na čemu smo* i Starčević, u određenim trenutcima oblikovali svoje stavove.²⁹ Korpus materijala dopunjava se i prenošenjem poanti Kvaterniku nepoznatih spisa, a koji su oblikovali vanjsku politiku zemalja koje je pohodio u svojim „misijama“. Preokreću se negativni sudovi ranijih autora o Kvaternikovim „preorijentacijama“, nastali koliko iz nepotpunosti dostupnih spisa, toliko i zbog njihova nepoznavanja unutrašnje politike zemalja u kojima je agitirao. U disertaciji pokazuje kako one nisu odraz ni nestalnosti njegove ličnosti ni siromaštva, već reakcije na nezainteresiranost pojedinih vlada. Ta „nestalnost“ zapravo podcrtava Kvaternikovu vjernost uvijek istome cilju, to jest oslobođenju Hrvatske.

Zanimljivo je osvrnuti se na istraživanje Kvaternikova koketiranja s Rusijom te iznijeti ispravke koje Kuntić unosi u teze Kerubina Šegvića. On je, naime, veći dio Kvaternikova dnevnika obradio i s komentarom izdao već 1907. godine. Međutim, kritizira Kuntić, proizvoljno je izostavljao dijelove koji su se kosili s njegovim tendenciozno napisanim komentarom na dnevnik. Takvo krnje izdanje korišteno je i dalje, prenoseći netočne zaključke. Radeći na potpunoj građi, Kuntić polemizira s Šegvićevim tvrdnjama koje podcrtavaju Kvaternikovu religioznost i njome objašnjavaju raznorazne poteze. Šegvić, ona dokazuje, prenaglašava vjerski kontekst nauštrb političkome. Najspornije je pitanje *Tajne knjige*, političkog spisa o vjerskim, političkim, ekonomskim interesima i planovima Rusije u Palestini, koji je Kvaternik dobio za boravka u Moskvi i za koji je pogrešno vjerovao da će zanimati katoličke zemlje zbog zadiranja u njihove interese na tom području, te ima izraženog pravoslavlizma. Na to se nadovezuje tema Kvaternikove u očaju proklamirane spremnosti na „pusti materijalizam“, odnosno pokušaj da *Tajnu knjigu* nakon neuspješnog nuđenja Francuskoj, Rimu i Austriji, pokuša prodati natrag

²⁷ ISTO: 5.

²⁸ M. P. Pogodin (1800 – 1875) bio je povjesničar, publicist, i tajni savjetnik u Ruskome Carstvu; slavofil i panslavist. Za Krimskoga rata napisao je red pisama u kojima se bavi ruskom unutarnjom i vanjskom politikom, s temom potrebe slavenskog jedinstva i vodeće uloge Rusije u slavenskom svijetu. Predlagao je stvaranje dunavskog/jugoistočnog slavenskog saveza s Konstantinopolom kao glavnom gradom i pod pokroviteljstvom i vodstvom Rusije, koji bi prema vanjskome svijetu nastupao kao ujedinjeni front, a unutar sebe ne zadirao u unutrašnje poslove članica. Ruskome caru savjetuje proklamirati podršku uspostavama novih-starih država na jezičnom temelju: Poljske, Grčke, slavenskih zemalja, Mađarske. ŠIRINJANC I RJASENCEV 2010: 33, 41–42; GEORGIEVA 2007: 59, 61.

²⁹ Starčević se izravno referira na Pogodina i donosi ukratko njegove teze o Austriji, prije no što počne razlagati sve prednosti i vrline Rusije. STARČEVIĆ 1878: 14–15.

Rusiji. Kuntić piše kako Šegvić (a za njime i Nehajev)³⁰ tumači to kao Kvaternikov politički grijeh, to jest kao vođenje računa samo o materijalnoj egzistenciji. „To je bilo lakše“, tvrdi Kuntić, „nego da analizira, odabire i prizna, da je Kvaternik tada žrtvovao svoga katoličkog boga.“³¹ Taj se materijalizam pak sastoji u ovom: Kvaternik je, pokušavajući prodati *Tajnu knjigu* osobito Rimu, naglašavao njezinu vjersku važnost i borbu za katolicizam, kojemu jest bio privržen do razine misticizma. Međutim, ne našavši kupca, on je nudi Rusiji ne iz siromaštva (jer, kako sam piše, mogao ju je jednostavno prodati i bilo kojim novinama), već jer je odlučio božju stvar, tj. zaštitu katoličkih interesa, podrediti hrvatskoj stvari! „On se spisom služio u ime katolicizma; dakle kao antipravoroslavnim spisom; a činio je to u ime i za korist hrvatske politike [...] ‘Tajna’ je bila lična Kvaternikova stvar i to po svome religioznome značenju za nj; u političkome pogledu bila je tajna za nj sredstvo, da se domogne novca i saveznika za politički rad.“³² Budući da je upravo Kvaternikov *Dnevnik* jedini izvor o izgubljenju korespondenciji između njega i Starčevića, analizom dnevničkih zapisa i drugih sačuvanih pisama Kuntić je ustvrdila nekoliko točaka. Prvo, da među njima 1863. „nije postojao

³⁰ Nehajev čitavo poglavlje svoga djela posvećuje „tajnoj knjizi“. Čitavu epizodu tumači ovako: „Tajna je knjiga za njega postala nekom amajlijom, koja ima da posluži u teškim vremenima. Kadgod bi Kvaternika napala bijeda života, on bi dvostrukim zanosom i regbi za svijet zaslijepljenih očiju vjerovao u posebno određenje i svoje i različitih objekata mašte i realnosti, što bi mu ih nanašala sudbina. (...) Očajan radi odugovlačenja, radi polaganih ili nikakvih uspjeha, Kvaternik je više puta u svoje prognaničko doba stvarao zdvojne odluke, da će od idealiste postati materijalistom. (...) Postoje u Kvaternikovoju ostavštini bilješke iz ruskih dana, iz kojih se vidi, da je već onda htio pisati Novoseljskom iz inostranstva u pogledu ‚Tajne knjige‘; bilo je to u ono vrijeme, kada je radi nemara službene Rusije trpio glad, htio otići iz Rusije, i prijetnjama o ‚Tajnoj knjizi‘ osvetiti se i naplatiti za pretrpljene patnje. Momenat ‚krize duše‘ bio je sasvim sličan kasnijem.“ NEHAJEV 1932: 107–108.

³¹ KUNTIĆ 1961: 48–49. O Šegvićevim historiografskim naporima kasnije je suđeno ovako: „Njegove su biografije tipičan primjer amaterske historiografije 19. stoljeća, podijeljene između znanstvenosti, erudicije, romantizma i publicističko-književničkih naginjanja.“ ŠIMETIN ŠEGVIĆ I ŠIMETIN ŠEGVIĆ 2016: 292. Šegvić naime u svome uvodu piše: „Iz ovoga ‚dnevnika‘ će čitatelj uvidjeti i Kvaternikov karakter, strogo religiozan. On je držeći se čvrsto načela o božjoj providnosti zabludio u fatalizam pod imenom predestinacije. Dugo se je to čuvstvo u njemu razvijalo, dok je do zablude došlo. Prema svojem čistom vjerskom uzgoju i osvjedočenju sudio je sve u životu po načelima vjere. Iz toga osvjedočenja niče njegova ljubav prema otačbini. On ljubi Hrvatsku i za nju se pregara, jer tako Bog od nas zahtijeva. On je u tome pravi asketa, kao što je asketa i u svakom drugom radu života. Kada mu je birati između vjere i političkog uspjeha, on se drži vjere, jer zna, da to ne bi bio nikakav uspjeh uz cijenu prevjere. (...) Naći će čitatelj u ovom ‚dnevniku‘ amo i tamo štokod, što će mu se činiti da se ne slaže sa katonskim značajem, sa uzvišenom krepošću Kvaternika. Baš sam i to donio, da uvidimo potpuno čovjeka, da mu zavirimo u dušu, da se osvjedočimo, kako nije bio bez strasti, bez boli i ako se na te malenkosti njegove ne može protegnuti što piše Renal: ‚U najuzvišenijim težnjama nagje se nešto nisko, proračunato napokon previše zemno, kao troske u najčišćem zlatu.‘“ ŠEGVIĆ 1907: 9–10.

³² KUNTIĆ 1961: 58–60.

detaljni dogovor o tome što će Kvaternik izlagati u Francuskoj³³. Drugo, da se Kvaternikovo emigrantskoj agitaciji u Hrvatskoj pridavala velika važnost, pa mu i Starčević u tome razdoblju „na neki način daje neko prvenstvo“³⁴. I najzad, mada su im se stavovi o djelovanju po nekim pitanjima razlikovali (Starčević u nekoliko pisama prigovara Kvaterniku), vidljivo je da se Kvaternik ne namjerava odijeliti ni od Starčevićevih shvaćanja ni od njega osobno.

Kako povjesničar sudjeluje u narodnom pokretu?

Hrvatsko je proljeće dalo sveži impuls hrvatskoj historiografiji, kako tematski, tako i metodološki. U trenutku burne političke situacije obnavlja se interes za važne trenutke nacionalne povijesti i javlja se potreba revalorizacije kolektivnog stava naspram njih. Interes javnosti pogurao je značajnu produkciju popularno-povijesnih tekstova, televizijskih i radio emisija. Trenutak je obilježio osobu povjesničara, nametao mu osjećaj neke posebne uloge i pozvanosti, kao i teme. Zauzvrat su pojedinci svojim radom i širenjem saznanja obilježavali 1971. godinu. Ona je potaknula propitkivanje dotadašnje historiografije: ideološku podlogu, ali i političko značenje. Ne manje važno bilo je rušenje njezine zatvorenosti u sebe, „duh vremena obuzet povijesnim interpretacijama i reinterpretacijama“ popularizirao je intelektualne rasprave povijesne provenijencije i njihove aktere, profesionalne i one bez institucionalne afilijacije.³⁵ Ulje na vatru dolijevale su obljetnice kojima se reafirmiralo nacionalne junake. Naime, poklopile su se tada one pogibije Zrinskog i Frankopana s onom Rakovičke bune, godinu prije rođenje Frane Supila, kojima se pridružilo rašireno slavljenje Stjepana Radića. Ovdje ćemo se zaustaviti na pravaškoj tematici koju je Kuntić, u svojoj najproduktivnijoj godini, kao stručnjak za Kvaternika obrađivala i u tisku i na radiju. Treba spomenuti kako nakladnik Znanje tada pokreće izdavanje serije *Politički spisi* pa se objelodanjuju i Kvaternikovi, koje je priredila upravo Kuntić te napisala uvodnu studiju *Kvaternik i njegovo doba*.³⁶ U njoj se valorizira Kvaternikov rad i lik kao „utjelovljena diplomacija tadanje Hrvatske“, a Rakovicu kao „sinonim za cilj vrijedan svake, pa i krajnje žrtve“.³⁷

Radio je još uvijek bio, uz novine, najvažniji način informiranja. Naime, prema statističkim podacima, 1971. u SR Hrvatskoj djelovale su 64 radiostanice s ukupno 30 944 sata govornog programa (nasuprot tomu, ukupni program televizije

---

³³ ISTO: 436.

³⁴ ISTO: 434.

³⁵ BRANDOLICA I ŠEGVIĆ 2019: 702–703, 706.

³⁶ ISTO: 722–724, str. 705 fusnota 18.

³⁷ KUNTIĆ 1971b: 62, 64.

brojao je 3 697 sati). Iako se raskorak među brojem radioprijemnika i televizora sve više smanjuje, još uvijek je značajan: 796 426 (6 stanovnika na jedan radioaparatus) nasuprot 527 925 (8 stanovnika na jedan televizor) na ukupno 4 426 221 stanovnika.³⁸ Nije stoga čudno što i on postaje mjestom javne tribine i poprištem borbe za kulturni utjecaj.

Za Radio Zagreb pripremila je dvije emisije. Povodom skupa povjesničara o Kvaterniku nastala je *Eugen Kvaternik i Evropa 1857-1871*, u kojoj ukratko iznosi i valorizira njegovo agitiranje kod raznih europskih sila i kontekst, nazivajući ga „nacionalnim revolucionarom (...) izuzetnom pojavom naše novije povijesti upravo po situiranju hrvatskog pitanja u međunarodne i evropske okvire“.³⁹ Scenarij za pet epizoda emisije *Rakovička buna* napisan je za više lica, te se u njemu miješaju izravni citati Starčevića i Kvaternika s kontekstualnim tekstom i replikama. Osim same bune daje se pregled pravaške politike i mnogo prije nje, Kvaternikovo agitiranje vani i politička represija nad pravašima doma. Radijska dokudrama, makar s ciljem popularizacije povijesti, ipak je drama – njoj su potrebni junaci i njihovi antagonisti. Potonjima će se prikazati, što je zanimljivo, narodnjaci; dok su pravaši predvođeni Starčevićem, a pogotovo Kvaternik, požrtvovna i domoljubna sila dobra. Povijesni trenutak dopustio je domoljubni naboj, podcrtan na završetku emisije rečenicom: „Krvlju zaliveni Kvaternikovi spisi iz Rakovice sačuvali su se do danas kao poruka kojoj vrijeme ne može ništa oduzeti, već samo dodati: slatko je umrijeti za domovinu.“⁴⁰

I kroz tekstove u listovima vidimo pomak. Pravaši su i ranije prezentirani kao revolucionari, ali kao sitnoburžoaski nacionalni kotačić u stalnom napretku klasne borbe. Sada, oni su izrazito nacionalni junaci u borbi za oslobođenje Hrvatske, čija je kulminacija Rakovica. U broju *Kamova* iz listopada 1971, posvećenom Kvaterniku, Kuntić je napisala uvodnu raspravu o Kvaternikovu liku, djelu i načelima, izabrala i priredila dotada neobjavljene Kvaternikove spise te prevela dio knjige sovjetskog povjesničara Freidzona *Borba hrvatskog naroda za nacionalnu slobodu*, izašle godinu ranije. Tomu je pridodala i svoj komentar na nju, koji predstavlja dobar kontrast pomaka koji je hrvatska historiografija napravila u odnosu na sovjetsku. Naime, Freidzon čitavu politiku pravaša, tako i cilj oslobođenja Hrvatske, bazira na ekonomskoj osnovi. Među ostalim piše: „Upravo obrana interesa nacionalne proizvodnje i trgovine navodila je pravaše da ističu zahtjev narodnog suvereniteta i nezavisnosti.“⁴¹ Podloga takvih razlaganja citirana je Leninova teorija o ekonomskim faktorima koji potiču stvaranje nacionalnih država. U svome pak uvodu Kuntić izlaže kako je ulomak iz te „vrijedne i zanimljive

³⁸ SGH-72: 14, 210.

³⁹ KUNTIĆ 1971a: 6.

⁴⁰ KUNTIĆ 1971c: 37.

⁴¹ FREIDZON 1971: 11.

knjige“ odabran jer dobro ilustrira autorovu, klasičnu sovjetsku metodologiju, koju kritizira navodeći kako „zanemaruje, za volju odabrane naučne koncepcije, ono konkretno i neponovljivo u historiji društva i naroda. [...] (Tako) dospijevaju i Narodna i Stranka prava u istu struju i smjer, a da pri tome ostaju na marginama i međunarodni (politički) utjecaji i (politički) utjecaj struktura u samoj monarhiji i na njenim granicama.“⁴² Napisala je također za *Studentski list* prigodne članke *Eugen Kvaternik. O stogodišnjici ustanka u Rakovici i Pariška komuna, stranka prava i Eugen Kvaternik*, a u *Hrvatskom tjedniku* tekstovima na temu *Eugen Kvaternik u borbi za slobodnu Hrvatsku* surađivala je u šest brojeva.⁴³

Kraj?

Nakon 1971. Kuntić vrlo rijetko objavljuje, no ne prestaje pisati. Tako je iza njezine smrti ostalo nekoliko rukopisa, što dovršenih što nedovršenih, većinski vezanih uz Stranku prava i osobu Kvaternika, među njima i prijepis njegova dnevnika. Njezina disertacija, mada skraćena, prerađena i priređena za tisak početkom sedamdesetih, nikada nije objavljena. Jesu li to spriječile političke okolnosti ili što drugo, ne zna se. Svjetlo dana nije ugledalo ni 184 kartice dugo djelo *Iz historije hrvatskog sabora godine 1861 – Godina 1848. u debatama sabora. Prilog historiji nastanka zakonskog članka 42/1861*, završen 1986, u tisak Arhivu Hrvatske predano dvije godine kasnije. Bolest i smrt prekinule su je u radu na njezinu posljednjem djelu, započetom 1989. godine. Riječ je o monografiji o Eugenu Kvaterniku, naslovljenoj *Eugen Kvaternik – Advocatus Croatiae*, planiranoj kao spoj novih poglavlja i nekolicine prerađenih iz disertacije.⁴⁴ Nikada nije objasnila svoju „odsutnost“ nakon 1971. godine. Naime, do smrti objavljuje svega tri enciklopedijske natuknice, i jedan rad o nastavi povijesti.⁴⁵ Razlog možemo samo nagađati: je li to rezigniranost nakon velike nade (vidljive u velikoj angažiranosti za Hrvatskog proljeća), jesu li njezini tekstovi ili ideje zbog nepoćudnosti odbijani u promijenjenim političkim okolnostima? Činjenicom da se ponovno „aktivira“ krajem osamdesetih, opet u politički burnom razdoblju, možda je nagoviješteno da stanka nije nastala zbog vlastite znanstvene iscrpljenosti, nego zbog vanjskih, političkih razloga. Baviti se Strankom prava tako se pokazalo lakmus-testom sadašnjice, što je vrlo dobro ilustrirano upravo na primjeru prof. Kuntić.

---

⁴² ISTO: 10.

⁴³ KUNTIĆ-MAKVIĆ: 4–5.

⁴⁴ ISTO: 7–9.

⁴⁵ ISTO: 5–6.

Bibliografija

Izvori

- Arhiv Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Osobni dosje zaposlenice Ljerke Kuntić. „Osobni karton radnika“.
- FREIDZON, V. I. 1971. Hrvatski nacionalni radikalizam (poglavlje iz knjige *Борьба хорватского народа за национальную свободу*. Moskva: Наука). Prev Ljerka Kuntić. *Katov* 13: 10–12.
- Hrvatski državni arhiv. HR-HDA-1783, Osobni fond Jaroslava Šidaka. Serije 1–3. Kut. 1. „Mišljenje o tekstu dr. Ljerke Kuntić“.
- KUNTIĆ, Ljerka. 1971a. Eugen Kvaternik i Evropa 1857–1871. Scenarij radio-emisije povodom skupa povjesničara o Kvaterniku, Radio Zagreb 5. 12. 1971. (neobjavljeni rukopis).
- KUNTIĆ, Ljerka. 1971b. Kvaternik i njegovo doba. U KVATERNIK, Eugen. *Politički spisi: rasprave, govori, članci, memorandumi, pisma*, prir. Ljerka Kuntić. Zagreb: Znanje.
- KUNTIĆ, Ljerka. 1959. O nekim osnovama za politiku hrvatskih građanskih stranaka u XIX stoljeću. *Radovi Filozofskog fakulteta, Odsjek za povijest* 2: 39–86.
- KUNTIĆ, Ljerka. 1971c. Rakovička buna. Scenarij radio-emisije u pet epizoda, Radio Zagreb 2, 29. 3. – 2. 4. 1971. (neobjavljeni rukopis).
- KUNTIĆ, Ljerka. 1961. *Vanjskopolitički pogledi pravaša od 1858. do 1871.* Neobjavljena doktorska disertacija, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Red predavanja u ljetnom semestru školske godine 1949-1950.* Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske.
- Statistički godišnjak SR Hrvatske 1972. 1972. Zagreb: Republički zavod za statistiku SRH.
- Sveučilišne vlasti, osoblje, ustanove i red predavanja u Sveučilištu u Zagrebu u zimskom semestru školske godine 1946-1947.* Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske.
- Sveučilišne vlasti i red predavanja u Sveučilištu u Zagrebu u ljetnom semestru školske godine 1946-1947.* Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske.
- Sveučilišne vlasti, osoblje, ustanove i red predavanja u Sveučilištu u Zagrebu u zimskom semestru školske godine 1948-1949.* Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske.
- Sveučilišne vlasti i red predavanja u Sveučilištu u Zagrebu u ljetnom semestru školske godine 1948-1949.* Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske.

Literatura

- AGIČIĆ, Damir, Branimir JANKOVIĆ (ur.). 2012. *Jaroslav Šidak i hrvatska historiografija njegova vremena: zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Zagrebu 25. i 26. studenog 2011.* Zagreb: FF Press.
- ANTOLJAK, Stjepan. 2004. *Hrvatska historiografija*, 2. dopunjeno izd. Zagreb: Matica hrvatska.
- ANTOLOVIĆ, Michael. 2021. Writing History under the «Dictatorship of the Proletariat»: Yugoslav Historiography 1945–1991. *Revista de História das Ideias* 39/2: 49–73.

- BRANĐOLICA, Tomislav, Filip ŠIMETIN ŠEGVIĆ. 2019. Historiografija i popularna historija u vrijeme hrvatskog proljeća. *Časopis za suvremenu povijest* 51/3: 699–739.
- BRANĐOLICA, Tomislav, Filip ŠIMETIN ŠEGVIĆ. 2012. Šidakova škola: povijesna radionica zanata. Oralna historija. U AGIČIĆ, JANKOVIĆ 2012: 275–392.
- ĐILAS, Milovan. 1949. *O nacionalnoj istoriji kao vaspitnom predmetu*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
- GEORGIEVA, Tina. 2007. The Crimean War and the Fate of the Balkan Peoples in Russian Public Opinion. *Études balkaniques* 4: 55–65.
- GROSS, Mirjana. 1975. Ideja jugoslavenstva u XIX stoljeću i dogmatski nacionalizam. *Jugoslavenski historijski časopis* 3/4: 121–160. U *Historija Jugoslavije u svjetlu kritike*, ur. Božidar Jakšić. 2022: 281–318. Sarajevo – Beograd – Zagreb: Buybook, Most Art Jugoslavija, Srednja Europa.
- GROSS, Mirjana. 1973. *Povijest pravaške ideologije*. Zagreb: Institut za hrvatsku povijest Sveučilišta.
- KUNTIĆ-MAKVIĆ, Bruna. Bibliografija dr. Ljerke Kuntić, s komentarom (neobjavljeni rukopis).
- MATKOVIĆ, Stjepan. 2012. Profesor Jaroslav Šidak o pravaškim temama. U AGIČIĆ, JANKOVIĆ 2012: 97–106.
- NAJBAR-AGIČIĆ, Magdalena. 2013a. *Kultura, znanost, ideologija. Prilozi istraživanju politike komunističkih vlasti u Hrvatskoj od 1945. do 1960. na polju kulture i znanosti*. Zagreb: Matica hrvatska.
- NAJBAR-AGIČIĆ, Magdalena. 2013b. *U skladu s marksizmom ili činjenicama? Hrvatska historiografija 1945.-1960.* Zagreb: Ibis grafika.
- NEHAJEV, Milutin. 1932. *Rakovica: o 60. godišnjici smrti Eugena Kvaternika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- PROTRKA ŠTIMEC, Marina. 2023. Cesarčev Kvaternik: sin domovine između dvije revolucije. *Povijesni prilozi* 42/64: 413–427
- RAUKAR, Tomislav. 2012. Profesor Jaroslav Šidak – nastavnik i povjesničar. U AGIČIĆ, JANKOVIĆ 2012: 15–30.
- REPE, Božo. 1999. Jugoslovanska historiografija po drugi svetovni vojni. *Tokovi Istorije*, 1–4: 312–325.
- STANČIĆ, Nikša. 2012. Profesor Jaroslav Šidak u metodološkim kretanjima i u kontroverzama interpretacije hrvatske povijesti 19. stoljeća. U AGIČIĆ, JANKOVIĆ 2012: 31–42.
- STARČEVIĆ, Ante. 1878. *Na čemu smo*. Zagreb: Dionička tiskara.
- STRČIĆ, Petar. 1991. Dr. Ljerka Kuntić, docent Filozofskog fakulteta u Zagrebu (1923-1991). In memoriam. *Historijski zbornik* 44/1: 289–290.
- ŠEGVIĆ, Cherubin. 1907. *Prvo progonsvo Eugena Kvaternika: godine 1858.-1860. Prilog za najnoviju hrvatsku povijest. Po njegovu dnevniku*. Zagreb: Knjižara i papirnica u korist „Kluba ćirilo-metodskih zidara“.
- ŠIDAK, Jaroslav. 1972. Eugen Kvaternik u historiografiji. *Časopis za suvremenu povijest* 4/1: 5–23.

- ŠIMETIN ŠEGVIĆ, Filip, Nikolina ŠIMETIN ŠEGVIĆ. 2016. Grad kao mjesto oblikovanja intelektualca: Kerubin Šegvić i Split. U *Split i Vladan Desnica 1918. – 1945.: umjetničko stvaralaštvo između kulture i politike: zbornik radova sa znanstvenog skupa Desničini susreti 2015.*, ur. Drago Roksandić, Ivana Cvijović Javorina, 283–305. Zagreb: FF press.
- ŠIRINJANC A.A. Širinjanc, K.V. RJASENCEV. 2010. *Михаил Петрович Погодин*. U POGODIN, Mihail Petrović. *Избранные труды*, 5–82. Moskva: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН).
- ZADRO, Dejan. 2012. Bibliografija Jaroslava Šidaka. U AGIČIĆ, JANKOVIĆ 2012: 393–435.
- ZANINOVIĆ, Vice. 1972. Eugen Kvaternik u interpretaciji Augusta Cesarca. *Časopis za suvremenu povijest* 4/1: 73–85.

How to Write About the Party of Rights in Socialist Yugoslavia? Ljerka Kuntić's Research of Eugen Kvaternik and the Party of Rights

The paper describes, through three indicative moments, the work of a Croatian post-war historian Ljerka Kuntić on the Party of Rights, and especially on her emphasis of the person of Eugen Kvaternik. Having been side-lined as a “second fiddle” to the party’s founder, Ante Starčević, he emerges in Kuntić’s work as the figure of higher importance than mere romantic hero. Her activity is placed in the context of the historical moment and the development of Croatian historiography – the research of the 19th century carried the weight of explaining and grounding new system. First, we take a look at the article from 1959, written with underlying Marxist philosophy – explanation of the different parties’ position during 1861 parliamentary discussion based on the economic-proprietary possessions. Second, the dissertation “The Foreign Policy Views of the Party of Rights from 1858 to 1871”, in which she researches Kvaternik’s activity in emigration and evaluates it as the party’s foreign policy activity, polemizing with previous evaluations. Lastly, we look at her popular-historical work during the year 1971, or the so-called “Croatian Spring”. This last aspect reveals to us her involvement in the popular movement and shows the mutual influence of the historian and the moment.

Key words: Ljerka Kuntić, Croatian historiography, Party of Rights, Eugen Kvaternik

Ključne riječi: Ljerka Kuntić; hrvatska historiografija; Stranka prava; Eugen Kvaternik

Antea Tokić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3
10000 Zagreb
anttokic@ffzg.hr

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

56

BROJ 1

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FF press

ZAGREB 2024.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 56, broj 1

Izdavač / Publisher

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača / For Publisher

Domagoj Tončinić

Glavna urednica / Editor-in-Chief

Inga Vilogorac Brčić

Izvršna urednica / Executive Editor

Kornelija Jurin Starčević

Gost urednik / Guest Editor

Filip Šimetin Šegvić i Jure Trutanić

Uredništvo / Editorial Board

Jasmina Osterman (stara povijest/ancient history), Trpimir Vedriš (srednji vijek/medieval history), Hrvoje Petrić (rani novi vijek/early modern history), Filip Šimetin Šegvić (moderna povijest/modern history), Tvrtko Jakovina (suvremena povijest/contemporary history), Silvija Pisk (mikrohistorija i zavičajna povijest/microhistory and local history),

Zrinka Blažević (teorija i metodologija povijesti/theory and methodology of history)

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Council

Denis Alimov (Sankt Peterburg), Csaba Békés (Budapest), Rajko Bratož (Ljubljana), Svetlozar Eldarov (Sofija), Toni Filiposki (Skopje), Aleksandar Fotić (Beograd), Vladan Gavrilović (Novi Sad), Alojz Ivanišević (Wien), Egidio Ivetić (Padova), Husnija Kamberović (Sarajevo),

Irina Ognyanova (Sofija), Géza Pálffy (Budapest), Ioan-Aurel Pop (Cluj),

Alexios Savvides (Kalamata), Vlada Stanković (Beograd),

Ludwig Steindorff (Kiel), Peter Štih (Ljubljana)

Izvršni urednik za tuzemnu i inozemnu razmjenu /

Executive Editor for Publications Exchange

Martin Previšić

Tajnik uredništva / Editorial Board Assistant

Dejan Zadro

Adresa uredništva/Editorial Board address

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120191

Časopis izlazi jedanput godišnje / The Journal is published once a year

Časopis je u digitalnom obliku dostupan na / The Journal in digital form is accessible at

Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske „Hrčak“

<http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>

Financijska potpora za tisak časopisa / The Journal is published with the support by

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Časopis je indeksiran u sljedećim bazama / The Journal is indexed in the following databases:
Directory of Open Access Journals, EBSCO, SCOPUS, ERIH PLUS, Emerging Sources Citation
Index - Web of Science

Naslovna stranica / Title page by

Marko Maraković

Grafičko oblikovanje i računalni slog / Graphic design and layout

Marko Maraković

Lektura / Language editors

Samanta Paronić (hrvatski / Croatian)

Edward Bosnar (engleski / English)

Naklada / Issued

200 primjeraka / 200 copies

Ilustracija na naslovnici

Muza Klio (Alexander S. Murray, *Manual of Mythology*, London 1898)

*Časopis je u digitalnom obliku dostupan na Portalu znanstvenih časopisa
Republike Hrvatske „Hrčak“ <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*

*The Journal is accessible in digital form at the Hrčak - Portal of scientific
journals of Croatia <http://hrcak.srce.hr/radovi-zhp>*